

Utfordrer tyskernes samvittighet

Ingen av mine kritikere reiste selv spørsmålet om hvorfor tyskere drepte jøder med iver og glød. Det er en fatal svikt, hevder Daniel Goldhagen.

DEN TYSKE GÅTEN: Daniel Jonah Goldhagens omstridte bok «Hitlers villige bødlere» kommer nå ut i Tyskland. Foto: NTB/AP

AASMUND WILLERSRUD

Berlin

En bok har de senere år til så mye opphisselse blant tyske historikere som den jødiske Harvard-professoren Daniel Jonah Goldhagens «Hitlers Willing Executioners». Kjernen i deres akademiske kritikk har vært «manglende empirisk basis» påstanden om at Hitler i de lag av det tyske folk fant et fiks ferdig grunnlag for masseutryddelsen av jøder i deres inngrodd, morderiske antisemittisme.

Nå skal disse «brede lag» selv få anledning til å studere provokasjonen som kritikere mener Goldhagen retter mot hver enkelt tysker. Fredag utgis «Hitlers willige Vollstrecker» på Siedler forlag i Berlin. Hittil har bare utdrag vært tilgjengelig på tysk. Men påstandene om dette folkets iboende jødefiendtlighet vil neppe føre til gateoppløp eller følelsesmessige utbrudd av betydning. Disse hete sensommerdager nyter de fleste vanlige tyskere i pragmatisk ro. For eksempel på strandrestauranten nedenfor praktvillaen i seilerparadiset Wannsee ved Berlin, der Hitler og hans menn smidde planene for den «enkleste løsning» på jødeproblemet i januar 1942. Dette landet mangler ikke synlige minnesmerker.

Forsvarsskrift

Likevel går Goldhagen på forhånd ut over seks sider i avisen Die Zeit med det første svar til sine tallrike tyske kritikere. I en nesten unison dom knuste de ikke bare hans metode, men frakjente ham også ethvert hederlig motiv med fremstillingen. Forfatteren åpner sitt forsvar med et nytt an-

grep, idet han spissformulerer konklusjonen: Et stort antall vanlige tyskere var i det store og hele ikke bare villige bødlere, men de utførte endog med iver drapene på jødene og deres små barn.

Historikerne i Tyskland stilte aldri spørsmålet hvorfor så mange titusener av ganske vanlige tyskere fra alle sosiale lag, nazister og ikke-nazister, engasjerte seg med slik iver i myrderiene, og ikke minst hvorfor bare et forsvinnende lite mindretall benyttet seg av muligheten til å holde seg unna disse gruoppekkende slaktehus, skriver Goldhagen.

Selv påberoper Harvard-historikeren solid vitenskapelig grunnlag for sine teser, fordi han har satt nazibødlenes personlige beretninger i system, og analysert deres brev og innerste dagbokrefleksjoner. Han mener å ha bevist at flertallet av dem handlet ut fra en inderlig overbevisning om at det var nødvendig å utrydde jødene. Men hvorfor kunne de ikke gjøre det på samme måte som de henrettet vanlige kriminelle og mentalt tilbakestående, på den raskeste og minst smertefulle måte? Jødene, derimot, ble utsatt for en behandling som tok sikte på å påføre dem mest mulig lidelse. Denne dokumenterte grusomhet blant de tyske bødlere var ikke nødvendig for å utøve massemorddrapet, hevder Goldhagen.

Derimot beskylder han sine kritikere for å ha forfalsket hans teser når de påstår at boken tildeler den tyske nasjon en kollektiv skyld for

REDDET: Overlevende i en av kvinnebrakkene i utryddelsesleiren Auschwitz i Polen titter på fotografen etter at sovjetiske styrker har befrikk leiren i januar 1945. Foto: SCANFOTO/EPA

UTVIKLING? På kirkegården i Vaihingen i Tyskland ble for få år siden flere av gravstedene til jødiske konsentrasjonsleirfanger overmalt med hakekors. Foto: SCANFOTO/REUTER

Holocaust. Goldhagen vil heller ikke være med på at han har fremstilt en jødefiendtlig tysk «nasjonalkarakter», simpelthen fordi han ikke har vært i stand til å påvise noen slik.

Når tyskerne igjen får samlet seg med behørig dis-

tanse til Goldhagens teser, vil de observere at det allerede er i ferd med å skje ting i historieskrivningen i hjemlandet. Muligens har provokasjonen fra Goldhagen bidratt i positiv retning, men mer sannsynlig er det at en mer selvkritisk hold-

ning kommer innenfra. Tidligere denne uken kunngjorde Ullstein-forlaget at historikeren Hanns Mommsen, en av Goldhagens mer nyanterte kritikere, har fått i oppdrag å skrive det nye bind om nazitiden i Propyläens Geschichte Deutschlands, et av standardverken om tysk historie. Forlaget er gått til det skritt å trekke tilbake et allerede ferdigskrevet bind om nazi-epoken, fordi det virket ensidig og bagatelliserende, het det i en kunngjøring fra Ullstein. De setter sin lit til at Mommsen skal greie å gjenopprette «Propyläens» anseelse.

Erkjennelse

I et tilsvarende svar til Goldhagen, gjengitt i Süddeutsche Zeitung for to uker siden, erkjenner professoren fra Bochum at boken tvinger tyskerne til å ta opp til seriøs drøftelse på ny, spørsmålet om hvordan et så avansert samfunn som det

tyske kunne falle tilbake i det rene barbari. Det ble ikke gjort alvorlige forsøk på å stanse den forbyrte søk på jødeutryddelsen representerer, fastslår historikeren.

Men han tilbakeviser med ettertrykk påstanden om at det tyske folk hadde en inngrodd og voldelig antisemittisme. NSDAPs forsøk på å reise en spontan folkebevegelse mot jødene, i 1933 og 1938, slo feil over hele linjen, hevder Mommsen. Trass i Goebbels' iverdige antisemittiske propaganda reagerte flertallet av folket med kjølig distanse. Etter hans oppfatning kom Holocaust ikke som følge av en langvarig nasjonal prosess, men som direkte resultat av en serie feilslag i SS' ideer og planer om massedeportasjon og andre mulige «eliminasjonsmetoder». Så sent som ved begynnelsen av Wannseekonferansen vurdererte Heinrich Himmler en «reservatløsning», skriver Mommsen.